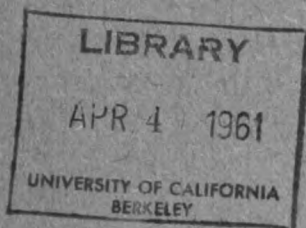

Russ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

Naš jezik

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. X св. 7-10

БЕОГРАД 1960

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
1. М. С.: Уз појаву новог Правописа	187—191
2. Милка Ивић: Обележавање именичког рода у српскохрватском књижевном језику	192—211
3. Ирена Грицакић: Академијски речници и њихови задаци	212—227
4. Др Борис Марков: Именице с наставцима <i>-че</i> и <i>-чић</i>	228—246
5. М. Сивановић: <i>Ознака и одредба</i> као лингвистички термини	247—251
6. Биљана Шљивић-Шимић: Облик инстр. једн. именица м. р. на сугласник	252—260
7. Б. Милановић: Још о роду и облику именице <i>наочари</i>	261—264
8. Д. Барјакџаревић: О роду и промени три наша топонима	265—268
9. Из лексикологије	
I. Д. Барјакџаревић: 1. <i>гласкаји се</i> ; 2. <i>йерда</i>	269—273
II. Берислав М. Николић: <i>Букџеји</i> — <i>букџаји</i>	273—278
III. Драгољуб Д. Јеремић: <i>Крвавији</i> , <i>крваљење</i> ; <i>крварији</i> , <i>крварење</i>	279—283
10. Језичке поуке	284—292
11. Регистар	295—313

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник дописник др МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ
Секретар Уређивачког одбора др Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА

БЕОГРАД

1960

Слог Издавачке установе „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5
Штампа и повез Графичког предузећа „Академија“, Космајска 28, Београд

НАШ ЈЕЗИК

Књига X

Нова серија

Св. 7—10

УЗ ПОЈАВУ НОВОГ ПРАВОПИСА

Ових дана изишао је из штампе, пуштен у продају и на двема свечаностима, једној у Београду а другој у Загребу, предат јавности на употребу нов јединствен Правопис српскохрватског књижевног језика. Наш језик, његово уредништво, сарадници и читаоци с радошћу поздрављају појаву Правописа зато што је он јединствен и заједнички свима онима који говоре и пишу српскохрватским језиком. И већ по томе само разумљиво је да ће овај правопис од данас бити обавезан за нас. Ово је утолико разумљивије што се наш часопис одавно почео залагати за оно што је правописом остварено. Ми смо на овоме месту једним опширним чланком с потребним образложењима пледирали за њ још пре него се о њему у јавности и почело говорити. (в. Наш језик, књ. IV н. с., стр. 149—170). А већ од покретања анкете Летописа Матице српске (1953. г.) о карактеру разлика у књижевном језику код Хрвата и Срба сарадници нашег језика и чланови његова уредништва су и у поменутој анкети и на познатом Новосадском договору, којим је завршена та анкета и отпочео рад на уклањању вештачких и наметнутих разлика из језика Срба и Хрвата, узели активног учешћа. А када је, по одлуци поменутог договора, дошло до формирања Правописне комисије неколико уредника и сарадника нашег језика је, и не случајно, делегирано у ову Комисију од стране наших високих научних и просветних установа. А и други се могу сматрати сарадницима на овоме делу, јер је нарочито велики број њих детаљно проучио нацрт одредаба правописа, који је пре дефинитивног његова редиговања предат био јавности да би ова учинила своје примедбе на решења која је Комисија дала и сугестије за евентуална друкчија решења појединих питања.

Комисија је пак детаљно проучавала све учињене јој примедбе и сугестије, и користила се њима при коначном стилизовању Правописа. А за нас је главно што је правопис јединствен и један за све наше центре и за све крајеве где се говори и пише српскохрватским језиком и што је, управо зато, снажан замах у стварању јединствене културе наших народа.

С тога гледишта значај новог правописа је знатно далекосежнији него би се, од ока судећи, могло помислити. Њим нису уклоњене само уско правописне разлике из начина писања код Срба и Хрвата него је уједначен и систем интерпункције усвајањем слободног, синтаксичког начина интерпунгирања, који писцима, свима нашим писцима сада једнако, омогућава прецизније изражавање мисли и унутарњих расположења и њихово успешније преношење на читаоце. А то води уједначавању стила, који је досад, управо и због неједнаке интерпункције, дела објављена у једним удаљавао од читалаца других наших центара.

У правопису је, затим, уједначена терминологија и тим је изједначењем дат не само добар пример него и углед за изједначавање стручних терминологија из осталих области науке и технике, које је такође препоручио Новосадски договор. А место више различних назива нашег језика, који се често звао и само српски или само хрватски Правописна комисија, којој је и то стављено у задатак, утврдила је за њ јединствен термин који у себе укључује оба национална дела.

И још нешто. Многа решења правописних питања у потпуности одговарају гледиштима која су годинама изношена и образлагана у Нашем језику. Па и све друге одредбе за нас су потпуно објашњиве. И што је још важније, оне су већином тако постављене да воде и најсрећнијим и научно најоправданијим решењима.

Не значи ово, наравно, да су све одредбе новог правописа баш онакве какве би биле да је њихово утврђивање поверено само уредницима, сарадницима и читаоцима Нашег језика. Нико, ваљда, од њих ни мислио није да све оне буду такве. Јер не треба заборавити да је главни циљ израде новог правописа био не да се научније поставе решења (у том погледу су и досадашњи правописи били на висини) него да се уклоне разлике из начина писања код Срба и Хрвата. А те су се разлике заснивале опет на одређеним научним схватањима и на устаљеној правописној пракси и тради-

цији, које су у по којем случају на једној и другој страни биле различне. И ту је првенствено, пои тражењу и налажењу јединствених решења тамо где су постојале разлике, ваљало све то помирити. Полазећи дакако од научног принципа као основног, ваљало је наћи решења која неће повредити ничију осетљивост, које ће задовољити основни принцип научности, а неће занемарити ни практичну применљивост нађених решења.

Ми овде не мислимо, наравно, бранити ниједно решење, нити за то имамо потребе, него смо хтели само показати како баш због тога пред Правописном комисијом није био лак задатак, јер су захтеви практичне применљивости и научности и опречни понекад. Као пример за ово можемо навести начин делења речи при преношењу њених делова у следећи ред. Растављање речи на граници између слогова, која су прописивале одредбе ранијих правописа, с научног је гледишта свакако оправданије, али је оно било, тако рећи, неприменљиво у пракси, у првоне реду због тога што управо ни научно још прецизно није одређена граница слога у свима случајевима. Зато је Комисија ту и могла узети принцип практичности и оставити скоро потпуну слободу преношења делова речи у следећи ред.

А никако не треба мислити да је при уклањању разлика, рецимо, основно било да се то учини на основу неког паритета, да су, тј., чланови Комисије из једног центра у једним случајевима попустили другима да би им ови попустили у другим. Колико се у тим случајевима тражило научно оправданије решење нека послужи један опет врло једноставан пример, а наиме, пример узимања по једног јединственог места досадашњих различних термина за два најчешћа знака интерпункције *иачку* и *зарез*. Ако јој се, у вези с тим не чине неки озбиљни приговори, — на рачун Правописне комисије се, свакако, праве шале како су се у њој чланови споразумели да изједначе те термине уз једноставну погодбу: жртвујте ви *иочку*, прихватите *иачку*, а ми ћемо жртвовати *зайешу* и прихватити *зарез*, па ће све бити у реду. Уколико је озбиљно, то резонување је сасвим погрешно. Иако у прављењу споразума, макар које врсте они били, они што их праве увек морају бити спремни на попуштања и уступке с обе стране, иначе споразум није споразум, и до њега не може доћи, — Правописна је комисија сваком спора-

зумном решењу налазила научну основицу, између осталих и утврђивању термина: *шачка* и *зарез* место досадашњих: *шачка* и *шочка*, *зарез* и *зайеџа*. А ево доказа за то. Од ова четири досадашња термина из руског језика су позајмљени: *шачка*, *шочка* и *зайеџа*. И већ према томе ни један од њих није најсрећнији. Али с обзиром на то како се туђе речи у наш језик примају, између свих њих *шачка* је, и то у овоме облику, тј. у облику коме је Правописна комисија дала преимућство над термином *шочка*, најбоље задовољава принцип који је још Вук Караџић поставио у своме познатом предговору превода Новог завјета 1847, и по коме је допуштено, када је то неопходно, узимати туђе речи али у домаћем облику. Руско *шочка* добивено је од некадашњег заједничког *шџчка*, у којему је, по законима руске фонетике, полугласник између *ш* и *ч* дао *о*. А пошто старом полугласнику у српскохрватском језику одговара *а*, реч је са овим гласом свакако *п о с р б о х р в а њ е н а*, и зато кажемо да је термин *шачка* бољи од истог иначе термина нешто друкчијег облика — *шочка*, који је у свему онакав какав је у руском језику. Ово утолико пре што *шачку* имамо у нашем језику и као домаћу реч, иако у другом значењу (в. ту реч у Вукову Рјечнику).

А и *зарезу* је Комисија с правом дала преимућство над *зайеџом*, јер је *зарез* домаћа реч. И то не мора бити, како се о њој обично мисли, неуспела кованица, него је домаћа реч чије се значење с једног одређеног предмета могло пренети на знак интерпункције, који умногоме личи на тај предмет гледан из профила.

Зайеџа (рус. *зайџиџа*) пак, мада је обликом ушла међу наше речи одређене категорије, те је тако могла задовољити, у нашем се језику, ван значења с којим је преузета из руског, не употребљава. И осим навикнутости на ту реч нема ништа друго због чега бисмо могли сматрати да ће њено нестајање из нашег језика представљати неки губитак.

Ми, наравно, не тврдимо да су у новом правопису у свакоме поједином случају дата најсавршенија решења и да никако неће бити допуштено тражити боља. Па не само то, него ће Наш језик — а то ће, сигурни смо, чинити и други слични часописи, јер су они најпозванији за ово — на својим страницама давати места расправљању појединих правописних питања и питања акцената, који су обележени на опсежној правописној речничкој грађи овог

приручника. Али ће се наш часопис држати одредаба новог Правописа све до њихове евентуалне измене, до које, по нашем мишљењу, може доћи опет само договорним усвајањем аргументовано образложених срећнијих решења. И ми нови правопис препоручујемо нашим читаоцима, не само да га они сами примењују него да тумачењем његових одредаба, као најпозванији у својим срединама, омогуће његово што брже и доследније спровођење у живот.

М. С.